

Uus Euroopa Lepe

Euroopa viis strateegilist
tulevikuvalikut

Dr. Ivar Raig, Tallinn, Euroopa Maja, 11.03.2014

Autoritest

- Kuningas Baudouin Fond (Stefan Schäfers) Bertelsmann Fond (Thomas Fischer), Euroopa Poliitika Keskus (EPC, Janis Emmanoulidis) jt. mõttekojad
- Nõunikud: G. Amato, G. Verhoffstadt, A. Vitorino, D. Hübner, G. Bajnai jt.
- Endised (pea)ministrid, MEP-id, teadlased, kirjanikud, ajakirjanikud, diplomaadid jt. nii Lääne- kui Ida-Euroopast (mõned), puudu aga Eesti, Läti, Leedu ja mitmed teised)

Eesmärgid

- Selgitada Euroopa poliitiliste, majanduslike, rahanduslike ja sotsiaalsete probleemide (kriiside) põhjused
- Arutada läbi ja vormistada üle-euroopaline tulevikuvisioon. Milline oleks hästitoimiva Euroopa koostöö mudel?
- Koostada Euroopa koostöö juhtimise realistlik reformiplaan, millega töötaksid edasi valitav Euroopa Parlament ja uus Euroopa Komisjon

Euroopa probleemide 4 mõõdet

- Sotsiaalmajanduslik – majandus- ja rahakriis, tööpuudus, arengutasemete erinevuse süvenemine jms.;
- Poliitilis-institutsionaalne – EL nõrk toetus, demokraatia defitsiit jms.;
- Ühiskondlik – narratiivi ja visiooni puudumine, lõhed liikmesriikide vahel, sh. riikliku suveräänsuse tõlgendamisel;
- Globaalne – marginaliseerumine, ligitõmbavuse ja usaldusväärse kadu

5 strateegilist tulevikuvalikut:

- I Tagasi põhialuste juurde (eksimuste parandamine), keskendumine ühisturule, rahaliidu lammutamine (dismantling);
- II Seniste saavutuste kinnistamine (aeg maha, stabiliseerimine)
- III Julge edasiliikumine (teha koostööd rohkem ja paremini)
- IV Hüpe tulevikku (majanduslik ja poliitiline liit, ehk tugev föderatsioon)
- V Rohkem/vähem Euroopat loogika muutmine, mõttelaadi ja indikaatorite vahetus, kodanike rolli suurendamine otsustamisel

EL kolm Eesti (Terk, Raik, Raig, Tafel, Kalev, Vetik jt. 2003) tulevikustsenaariumi:

I “RIIGISTUV” EUROOPA (II - IV)

II ISAMAADE EUROOPA (I)

III KODANIKE EUROOPA (V)

**Seega: uut on nüüdisdebatis vähe,
lisandunud on vaid uusi praktikaid
rahaliidu toimimises, panga- ja
eelarveliidu loomises ning
kodanikeühenduste tegevuses**

Argumendid I stsenaariumi poolt

- Integratsiooni kiire laienemine (uued vaesed riigid) ei võimalda sama kiiret integr. süvenemist;
- Euro kasutuselevõtt on tekitanud rohkem probleeme kui lahendusi, kahandanud rahva toetust EL integratsioonile ja institutsioonidele
- Tagasipööre (U-turn), eurotsooni (praegusel kujul) lammutamine ja vanade vigade parandamine ei lagunda EL, vaid on parim moodus säilitada EL 500 miljoni tarbijaga turgu ning senisest pragmaatilisemalt ja efektiivsemalt arendada Euroopa integratsiooni (koos Suurbritanniaga)

I stsenaariumi meetmed:

- Eurotsooni lammutamine (osadeks), eurotsooni jaotamine kaheks või kolmeks või mõnede riikide lahkumine eurotsoonist;
- EL institutsioonide ja liikmesriikide pädevuste kriitiline analüüs ja mitmete pädevuste re-natsionaliseerimine (subsidiarsuspõhimõttest lähtuvalt);
- EP ja EK rolli vähendamine ning rahvusriikide võimupädevuste suurendamine paindliku ja mitmekiiruselise Euroopa koostöö arendamisega;
- Ühtse turu arendamise lõpuleviimine, lünkade likvideerimine ja moderniseerimine digitaalse maailma tingimustele vastavaks

I stenaariumi tugevused:

- Alandab sotsiaalseid pingeid rikaste ja vaeste liikmesriikide vahel;
- Suurendab riikide vastutust kriisidest hoidumise ja nende ületamise ees;
- Suurendab toetust EL-le, sest vastab avaliku arvamuse hinnangule, et EL parim osa on Ühine turg ning rohkemaks koostööks pole vajadust või valmidust;
- Eurokriisile keskendumise asemel saab rohkem tähelepanu pöörata koostööle teiste riikide ja regioonidega (Aasia, Ameerika, Aafrika)

I stsenaariumi puudused:

- Eurotsooni lammutamine võib tuua kaasa veelgi sügavama majanduskriisi ja Euroopa mõjujõu languse maailmas ning nõrgestab koostööd ka teistes sfäärides, sealhulgas Ühtsel turul;
- Õõnestab EL seniste juhtide autoriteeti;
- Mitmed riigid ei tule kriisides ise toime, mis võib tekitada rahutusi

Vead EL rahaliidu loomisel

- 1989 – J. Delors esitab rapordi 4-etapilise plaaniga ühisraha kasutuselevõtuks (sh. rahaliiduga ühinemise kriteeriumid, kuid ilma sanktsioonideta nende täitmiseks, rääkimata poliitilisest ja fiskaalliidust;
- Euroopa Stabiilsuse ja Kasvu pakt (1997) ei sisalda samuti meetmeid pakti rikkujate suhtes;
- Kreeka vastuvõtmine euroalasse (2001) Maastrichti lepingu tingimusi täitmata;
- Rahaliidu laienemisel ei arvestatud teiste optimaalse valuutapiirkonna teooria põhiseisukohtadega

Euro ja optimaalse valuutapiirkonna(OVP)teooria

- **Robert Mundell** - Nobeli majanduspreemia, 1999. a.
- OVP teooria peamised postulaadid:
 - tagatud peab olema turu 4 põhivabadust
 - liikmesriigid peavad olema võimelised tagama monetaarpoliitika stabiilsust (täitma Maastrichti kriteeriume ning Stabiilsuse ja Kasvu Pakti nõudeid)
 - liikmesriigid peavad saavutama fiskaalpoliitilised kokkulepped üleeuroopaliste reserve loomiseks ja finantssiiireteks (puudus isegi Euroopa Põhiseaduses, rääkimata Lissaboni lepingust; ESM alles 2013)
 - liikmesriigid peavad olema sarnase arengutaseme, majandustsükli ja finantsdistsipliiniga (praktikas 3 OVP-d)

EL Stabiilsuse ja Kasvu Pakt tegelikkuses

- Eesm.: tagada EL riikide stabiilsus ja kasv euro kui tugev maailmaraha
- 2005.a. lõdvendati pakti täitmise nõudeid, et paremini kohanduda majandustsüklitega ja tagada pakti täitmine (ettekirjutised Iirimaa)
- Majanduskriisis 2008.a. kadus stabiilsus, kasv ja ka pakti toimimine
- 2013.a. täitsid pakti kriteeriume vaid kaks riiki – Luksemburg ja Eesti
- Suurim probleem-riigivõlg (kasv 1999-2010 5,645 -9,828 trilj. eur, sh. Sm.,It. ja Pr.osa 70%)
- Kreeka osa on 4,18%, e. 410 miljardit, kuid suurim SKP suhtes - 143 %;

Miks euro ei kesta kaua? I

- **Pole Euroopa ühtset optimaalset valuutapiirkonda ja ei täideta Stabiilsuse ja Kasvu Pakti nõudeid.**
- EL rahaliit ei saa niipea **fiskaalliiduks** - eelarved, maksud, pensionifondid jms. on rahvusriikide halduses, riikidevahelised finantssiidred väga piiratud võrreldes näit. USA-ga (ca 10%)
- EL rikkamad riigid **pole nõus** vaesemate kulusid ja laene tasuma (EL eelarve vähenes 1,23%lt 1,045%- le EL SKT-st 2007-2013) ning väheneb 2014-2020 veelgi- alla 1%;
- Ajaloos pole näidet, et rahaliit kestaks ilma selle **seotuseta ühe (liit- või föderaal)riigi külge** (O. Issing, EKP N end. liige);

Miks euro ei kesta kaua ? II

- “Poliitiline liit peaks rajama tee rahaliiduks, kuid rahaliit, mis on tehtud ebasoodsates tingimustes, **tekitab barjääre poliitilise ühtsuse saavutamiseks**” (Milton Friedman, WSJ,1997)
- “Eelarvedistsipliin pole Euroopa hädade peamine põhjus. Eurokriisi tegelik põhjus ei peitu mitte isegi poliitikute priiskamises, vaid **eliidi ülbuses**, mis survestas Euroopat ühisrahale üle minema oluliselt varem kui maailmajagu selleks katsetuseks valmis oli”...“niipea ei juhtu, et **Euroopa riigid** hakkaksid toimina **USA osariikide moodi** (Paul Krugman, The NYT, “Kui euro saab saatuslikuks” EPLeht, 22.02.2010
- euroala riikide riigireitingud on kõik negatiivse väljavaatega, sh. 6 AAA riigile, eurotsoon võib laguneda järgmises majanduskriisis

Miks (USA või Saksamaa tüüpi) föderatsioonid ei sobi EL jaoks?

- Euroopa Föderaalriigi tekkeks pole vajalikke eeldusi (ühine keel (lingua franca), ajalugu ja kultuur – De Tocqueville), pole “EL rahvust”, demost või eurorahvast nagu oli ristirahvas ning on ameeriklased USAs ja sakslased Sm.-l vaatamata 60 aastale.
- Pole isegi tugevaid ja tuntud üleeuroopalisi erakondi ja isikuid, keda valida EL-i juhtima

Mida on toonud kaasa EL föderaliseerimine?

- Euroopa föderaliseerimise ja poliitilise ühendamise korduvad **katsed** on **nurjunud**. Viimati (2005.a.) ei saanud toetust EL Põhiseaduslik leping kahes asutajariigis - Prantsusmaal ja Hollandis.
- Kahanenud on EL legitiimsus ja toetus EL institutsioonidele.
- Majanduskriiside ületamisel on kahanenud liikmesriikide vastutus, initsiatiiv ja konkurentsivõime
- Föderaalsed institutsioonid on vastuolus EL ja rahvusriikide alusõigusega. “Vigu koostöös tuleb hakata parandama sealt, kus need tehti, ehk **EL aluslepetest ja liikmesriikide Põhiseadustest**” (A. Merkel, EL Ülemkogu, dets. 2011 jt foorumitel)

Mida toob EL edasine föderaliseerimine?

- “laenude kollektiviseerimine ja ümberjagamisliit” vähendaks veelgi valitsuste vastutust ja soovi viia läbi vajalikke struktuurseid reforme;
- sunnib mõnesid liikmesriike lahkuma EL-st;
- kahandab Euroopa P. valimistel osalust ja EL legitiimsust veelgi, tõstab pingeid ja vajadust kaitsta riikide suveräänsust;
- kahandab Euroopa mõjuvõimu maailmas, sh. nn. “ühtne tool” rahvusvahelistes org.-s
- võib tuua kaasa tõsiseid EL riikidevahelisi konflikte ja isegi Ühtse turu lagunemise;
- Rohkem Euroopat ja Föderatsiooni on “asjatu katse parandatakse parandamatut ja jahtida soovimatut”

Põhimõttelise mõttelaadi muutuse vajadus (V)

- Impeeriumide, suurriikide ja isegi eliitide valitsemise aeg on läbi saamas
- Ka EL juba üle 60 aasta kestnud juhtimismudel on ammendunud
- Euroopa koostöö vajab põhimõttelist ümbermõtestamist, et tulla toime demokratiseeruva ja globaliseeruva maailma uute väljakutsetega, kaasates laialdaselt kodanikeühendusi poliitika ja koostöö kujundamisse ning võttes rakendamiseks säästva arengu strateegia ja vastavad näitajad SKT kõrvale.

Millist uut pakti vajab Euroopa?

- Aluseks I strateegiline visioon, mis on täiendatud mõnede osadega V-st stsenaariumist nii, et see vastaks kodanikuühiskonna ootustele, oleks kooskõlas toimunud muutustega ning tulevase maailma toimimise nõuetega;
- Koostöö aluseks peab olema selge, arusaadav ja lühike õigustekst;
- Sätestab sellise Euroopa juhtimise, mis tagab suurema demokraatia, koostöö legitiimsuse ja riikide suveräänsuse;
- Toetab Ühtse turu arendamist ja laiendamist, tagades konkurentsivõime maailmas

Millist uut pakti vajab Euroopa? II

- Suurendab ettevõtlus- ja kaubandusvabadusi ning kodanike õigusi Euroopas ja kogu maailmas;
- Tagab koostöö paindlikkuse/tugevnemise (Euroopa kui demokraatlik "perekond", kus iga liige teeb koostööd on huvidele ja võimetele vastavalt);
- Tagab subsidiaarsuse ja võimu andmise tagasi riikidele, rahvastele ja kodanikele;
- Tagab kompetentside põhjendatult balansseeritud jaotuse erinevate juhtimistasandite (Maailm, Euroopa, riik, kohalik omavalitsus, ettevõtte, perekond, kodanik) vahel

Millist uut pakti vajab Euroopa? III

- Tagab rahvusparlamentide demokraatliku kontrolli koostöö üle;
- Tagab õigluse, rahvuslike erinevuste, põlisrahvaste ja mitmekesisuse kaitse
- Tagab uute koostööreeglite järgimise, liikmesriikide vastutuse ja rikkujate õiglase karistamise;
- Alustekstiks “Tallinn Harta” 2018.a. I pooles EL Eesti eesistumise raames?